

BUSINESS, MANAGEMENT, MARKETING

Ekaterine Kvirikashvili - Management of Organization Development Processes by Using the Diagnostic Instruments -----	76
Irakli Kintsurashvili - Marketing in the Service of the Development of Modern Tourism -----	92
Marika okromtchedlidze - the viability of small and medium - sized enterprises -----	99
Zhanna Tolordava - The Methods of Modeling in the Study of Sustainable Development and in Business Education -----	107

WORLD ECONOMY

Makvala Zaridze - Energy Saving in Georgia and the World Experience -----	113
Marika okromtchedlidze - The Supporting Policy for the Small and Medium - sized Enterprises in the Foreign Countries--	124
The Content of 2017 Year's Journals - -----	133



ჯეოგრაფიული რაიონი: ანალიზი, პროგნოზი, პარამეტრები



მიწის რაიონების სტრატეგია: შედეგით ანალიზი

გეოგრაფიული

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის
ქართული უნივერსიტეტის დოქტორანტი

რაიონი

ნაშრომში განხილულია საქართველოში მიწის რეფორმის განხორციელების შედეგები და აღნიშნულია, რომ პრივატიზების შემდეგ მიწები აღმოჩნდა დანაწევრებული მცირე პარცელებად, ჩამოყალიბდა მცირე მეურნეობები, რომლებიც გამოირჩეოდნენ დაბალი ნაყოფიერებით და უზრუნველყოფდნენ მხოლოდ თავიანთი მოხმარების მინიმალურად სასიცოცხლოდ აუცილებელ პროდუქციას.

დახასიათებულია სხვადასხვა ქვეყანაში მიწის რეფორმების განხორციელების თავისებურებები და აღნიშნულია ამ ქვეყნების სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევები. შედარებითი ანალიზის საფუძველზე დადგენილია, რომ ყველა ქვეყანას, მიწების განაწილებისას, წარმოეშვა პრობლემები, თუმცა განსხვავებული ხასიათის. თუ ზოგიერთ ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი იყო მიწის მართვა, დეცენტრალიზაცია, კოლონიური წარსული ტრადიციების განეიტრალება, მიწების ხელმეორედ გადანაწილება და ა. შ. საქართველოში, აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის მსგავსად, როგორც მიწების კონცენტრირებისა და ნაყოფიერების ამალლების, ასევე გლობალური მიზნების განხორციელების საკითხი დგას.

საკვანძო სიტყვები: მიწა, პოლიტიკა, საქართველო, სოფლის-მეურნეობა, რეფორმები, სტრატეგია

ძირითადი ტექსტი

მინის პოლიტიკის რეფორმა მოიცავს ცვლილებებს მინის რესურსების განაწილებაში, მფლობელობის ფორმებში, მინის გამოყენების მარეგულირებელ წესებში და ინსტიტუტებში, რომლებიც მართავენ მინას და არეგულირებენ მის გამოყენებას.

საქართველოში მინის რეფორმის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება იყო და დღესაც რჩება მინების პრივატიზება. უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში პრივატიზების კვალდაკვალ განხორციელდა ტრადიციული მსხვილი მეურნეობების დანაწევრება და პარალიზება. არსებული მსხვილი მეურნეობები, რომლებიც სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის მთლიანი მოცულობის 90 პროცენტამდე ფლობდა, დაიშალა. ცხადია, რომ რეფორმებმა აქცენტი აიღო მცირე ფერმერული მეურნეობის განვითარებაზე. საკმაოდ მაღალი სიღარიბისა და უმუშევრობის პირობებში მინების განაწილება ემსახურებოდა მხოლოდ შინამეურნეობების მიერ საკუთარი მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზანს. განუვითარებელი იყო სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურა, როგორცაა სასაწყობო და სამაცივრე ნაგებობები, გადამამუშავებელი ქარხნები, სარწყავი და სადრენაჟო სისტემები, სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-დანადგარების პარკები, საქონლის საკვები ბაზა, მინის დასამუშავებელი სასოფლო-სამეურნეო აღჭურვილობა. არსებობდა მოძველებული ტექნოლოგიები და სხვ. ეს აისახებოდა მათი საბოლოო პროდუქტის ხარისხსა და რაოდენობაზე, შრომის დაბალ ნოყიერებაში. შედეგად, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება თანდათანობით მცირდებოდა. მხოლოდ მინების განაწილებაზე დაფუძნებული ღონისძიებებით სოფლის მეურნეობის განვითარება სუსტად წარიმართა და მინის რეფორმებმა ვერ გამოიღო შედეგი სოფლის მეურნეობის განვითარებაში.

2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის თანახმად, სასოფლო-სამეურნეო მინების 86.5 პროცენტს 571,900 ოჯახი ამუშავებდა. ამ ოჯახების უმეტესობას მცირე ნაკვეთები აქვთ. ოჯახური მეურნეობების 77 პროცენტი ფლობს მაქსიმუმ 13ა

მიწას, ხოლო ოჯახების მიწის ნაკვეთების საშუალო ზომა 1.2 ჰა-ს შეადგენს. სასოფლო-სამეურნეო მიწების საერთო ფართობი საქართველოში 2.3 მილიონ ჰა-ს შეადგენს.

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო მიწების ყველაზე დიდ ნაწილს საძოვრები შეადგენს. მეორე ადგილზეა სახნავი მიწები, შემდეგ მოდის მრავალწლიანი ნარგავების ფართობები და მდელოები. სასოფლო-სამეურნეო მიწების 45 პროცენტი კერძო საკუთრებაშია და 55 პროცენტი - სახელმწიფო საკუთრებაში. სახნავი მიწების და მრავალწლიანი ნარგავების დაახლოებით ორი მესამედი კერძო საკუთრებაშია, მდელოების დაახლოებით 45 პროცენტი და საძოვრების უმეტესობა - სახელმწიფო საკუთრებაშია.

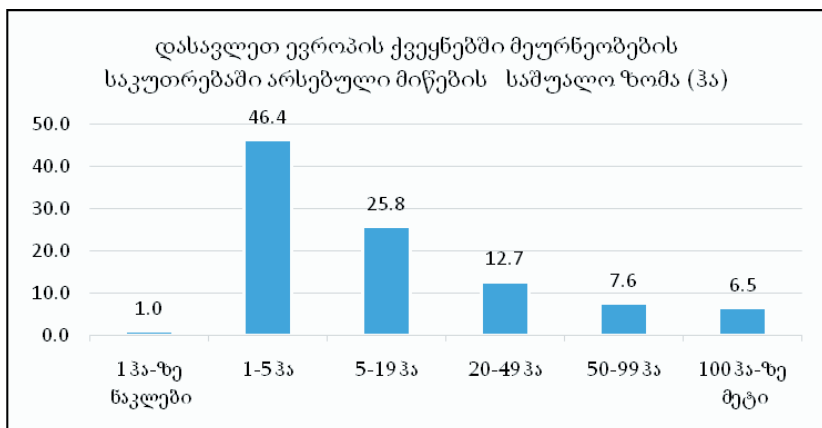
საქართველოში ჩამოყალიბდა მცირე მენარმეობაზე აგებული სოფლის მეურნეობა. ფერმერების თითქმის 3/4-ს, როგორც ითქვა, 1-ჰა ზე ნაკლები მიწა აქვთ. მათ ასევე მემკვიდრეობით მიიღეს ცუდი ინფრასტრუქტურა.

თუ შევადარებთ საქართველოსა და ევროპის ქვეყნების მაჩვენებლებს, ადვილი შესამჩნევია, რომ თუ საქართველოში 0-დან 3 ჰა- მდე მიწების ფლობა ჭარბობს სხვა დანარჩენი ზომის მეურნეობებს, დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში ძირითადად საკუთრებაშია 5-დან 50 ჰა-მდე მიწები, ხოლო ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში კი - 5-დან 20 ჰა-მდე (იხ. გრაფიკი 1-2).

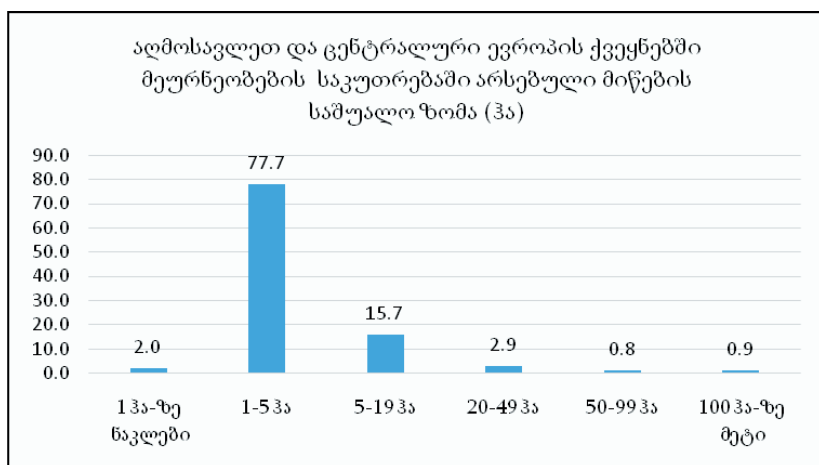
პოსტსაბჭოთა და ასევე აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის ქვეყნებში მემკვიდრეობით მიღებული აქვთ მიწების დანაწევრება/ფრაგმენტაცია, განსხვავებით დასავლეთ ევროპის ქვეყნებისაგან. შესაბამისად ამ ქვეყნების დღის წესრიგში მიწების გამსხვილებაა, რომლის განხორციელებაც ხანგრძლივი პერიოდის ამოცანაა.

მცირე მეურნეობები უზრუნველყოფენ შინამეურნეობებს სურსათით და იგი სოფლის მოსახლეობისათვის სასიცოცხლოდ აუცილებელი პირობებს ქმნის, მაგრამ მას აქვს მრავალი უარყოფითი მხარე, რომელიც მნიშვნელოვნად აბრკოლებს მათ განვითარებას და კომერციალიზაციას.

გრაფიკი 1



გრაფიკი 2



წყარო: EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

საქართველოში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მიწის გარკვეულ ნაწილს იყენებს ადგილობრივი მოსახლეობა, სახელმწიფო საკუთრების დაახლოებით ერთი მესამედი კი ფიზიკურ და იურიდიულ პირებზე იყო იჯარით გაცემული. თუმცა ცხა-

დია, რომ საკმაოდ დიდი ნაწილი არ არის გასხვისებული და დაუმუშავებელია.

ამდენად მიწების რეფორმების შედეგად, რომელიც დაემყარა პრივატიზებას, მიწები აღმოჩნდა დანაწევრებული მცირე პარცელებად, ჩამოყალიბდა მცირე მეურნეობები, რომლებიც გამოირჩეოდნენ დაბალი ნაყოფიერებით და უზრუნველყოფდნენ მხოლოდ თავიანთი მოხმარების მინიმალურად სასიცოცხლოდ აუცილებელ პროდუქციას.

სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულად წარიმართა მიწის რეფორმები. ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპაში განხორციელებული სახელმწიფოსა და კოლექტიურ სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების პრივატიზება მიმართული იყო კერძო მეურნეობების დამკვიდრებისკენ. პრივატიზაციის შედეგად ჩამოყალიბდა მცირე და ფრაგმენტული მეურნეობები. დღის წესრიგში დადგა მიწების კონცენტრაციის ზრდა და მათი სტიმულირება, ახალგაზრდა მეურნეობების ხელშეწყობა და შრომის მწარმოებლურობის გაზრდა. ანალოგიური პრობლემები შეიქმნა პოსტკომინისტურ ქვეყნებში და მათ შორის საქართველოშიც. მიწების განვითარების სუსტი სტიმულები მოითხოვს მიწის მართვის ეფექტიანი სისტემის ფორმირებას, ინოვაციური მიდგომების საშუალებით კონსოლიდაციას, ღარიბი ფერმერებისათვის ფინანსურ ხელშეწყობას.

ლათინური ამერიკის ქვეყნებში მიწების განაწილება განხორციელდა უთანასწოროდ და ჩავარდა ბაზარზე ორიენტირებული რეფორმები. ბაზრის ფუნქციონირების დეფორმაციამ და წარუმატებლობებმა გამოიწვია მცირე ფერმერების ექსპროპრიაცია, მიწის განაწილების უთანასწორობისა და სიღარიბის გაზრდა. შედეგად ფერმერების უფლებები მიწაზე, რომელსაც ისინი ამუშავებენ, რჩებოდა სამართლებრივად დაუცველი.

გაჩნდა უმიზნოდ დარჩენილი სოფლის მოსახლეობა. შესაბამისად მათი დღევანდელი გამოწვევაა ბაზარზე ორიენტირებული ეფექტიანი რეფორმების ფორმირება და განხორციელება, კოლექტიური მეურნეობების საკუთრების უფლებების აღიარება და სხვ.¹

აფრიკის ქვეყნებში არსებობს საკანომდებლო შეუსაბამობე-
ბი მიწების ტიტულთან დაკავშირებით და კოლონიური წარსუ-
ლის დიდი ზეგავლენა მიწების პოლიტიკაში. ღარიბი გლეხები-
სათვის მიწები გადაცემულია საერთო მფლობელობაში, ხოლო
მიწების გარკვეულ ნაწილზე ყოფილი კოლონიური მფლობელე-
ბის საკუთრებაა. მიწის პოლიტიკაზე განვითარებად ქვეყნებ-
ში მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს ყოფილი კოლონიური მიწის
პოლიტიკას, რომელმაც გადაფარა მიწის განაწილების დადგე-
ნილი მოდელები და გამოიწვია კარგ მიწებზე ადგილობრივი
მოსახლეობის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვა. სახელმწიფოს
შემდგომმა ჩარევამ მიწის საკითხებში, მიწის კოლექტივიზაცი-
ის განხორციელების მიზნით, ან ყველა მიწაზე სახელმწიფოს
მფლობელობის აღიარების მოთხოვნით, გამოიწვია მიწების
არაეფექტიანი გამოყენება, წარმოშვა ბიუროკრატია და სოცი-
ალური უსამართლობა.

ამასთან, განსხვავებულია აფრიკის სხვადასხვა ტერიტო-
რიაზე საკუთრების აღიარება. ევროკავშირის ექსპერტები ამ
მდგომარეობის გამოსასწორებლად გასატარებელ ღონისძიებე-
ბად მიიჩნევენ: მიწების ადმინისტრირების დეცენტრალიზაცი-
ას, ღარიბების უფლებების დაცვას, ცენტრალურ ხელისუფლე-
ბასა და ადგილობრივ მოსახლეობას შორის დიალოგს ახალი
ნესების შემოღებასთან დაკავშირებით და სხვ.²

აზიის ქვეყნებში კი ჩამოყალიბდა მკაცრი ცენტრალიზებუ-
ლი ადმინისტრაციული სისტემა და უამრავი ადამიანი მიწების
გარეშეა დარჩენილი, რის შედეგადაც წარმოიშვა კონფლიქტე-
ბი განსაკუთრებით მიწების კოლექტიურ გამოყენებასა და ცენ-
ტრალურ ხელისუფლებას შორის. ამ რეგიონში მიწების ხელმე-
ორედ გადანაწილება, მიწების საარენდო ბაზრის განვითარება
და რეფორმები, რომელიც ხელს შეუწყობს მიწის მართვის დე-
ცენტრალიზაციას, გახდა ძირითადი საკითხი.³

ყველა ქვეყანას, მიწების განაწილებისას, წარმოეშვა პრო-
ბლემები, თუმცა განსხვავებული ხასიათის. თუ ზოგიერთ ქვე-
ყნისთვის მნიშვნელოვანი იყო მიწის მართვა, დეცენტრალი-
ზაცია, კოლონიური წარსული ტრადიციების განეიტრალება,

მიწების ხელმეორედ გადანაწილება და ა. შ, საქართველოში, აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის მსგავსად, საკითხი დადგა უკვე განაწილებული მიწების კონცენტრირებისა და ნაყოფიერების ამაღლების შესახებ.

გარდა ამისა, საქართველოს მნიშვნელოვანი გამოწვევაა გლობალურად განსაზღვრული და საქართველოს მიერ აღიარებული გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების განხორციელება. გაეროს მიერ განსაზღვრული 17 გლობალური მიზნიდან მეორე მიზანი ეხება შიმშილის აღმოფხვრას, სასურსათო უსაფრთხოებისა და გაუმჯობესებული კვების მიღწევასა და მდგრადი სოფლის მეურნეობის ხელშეწყობას. გათვალისწინებულია 2030 წლისათვის სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობის და სურსათის მცირე მწარმოებლების შემოსავლების გაორმაგება, მათ შორის მიწაზე და სხვა პროდუქტიულ რესურსებზე და საშუალებებზე, გათვალისწინებულია სიცოცხლისუნარიანი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის დანერგვა, რომელიც გაზრდის პროდუქტიულობას და წარმოების მოცულობას, ხელს შეუწყობს ეკოსისტემების შენარჩუნებას, რაც გააძლიერებს კლიმატის ცვლილებასთან, ექსტრემალურ ამინდთან, გვალვასთან, წყალდიდობასა და სხვა სახის კატაკლიზმებთან ადაპტირების უნარს და თანდათანობით გააუმჯობესებს მიწის ნაკვეთებისა და ნიადაგის ხარისხს; უზრუნველყოფილი იქნება მეთესლეობის, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების, საოჯახო -სამეურნეო და შინაური ცხოველების და მათი მონათესავე ველური სახეობების გენეტიკური მრავალფეროვნების შენარჩუნება.

გლობალური მდგრადი განვითარების მე-15 მიზანი ეხება ტყეების გამეჩხერების, მიწის დეგრადაციის გაუარესების, ბიომრავალფეროვნების დაკარგვის შეჩერების საკითხებს.⁴ დღეს ტყეების მოიცავს დედამიწის მიწის თითქმის 31 პროცენტი ფართობს. დაახლოებით 1.6 მილიარდი ადამიანი დამოკიდებულია ტყეებზე, რომელიც მათი საარსებო წყაროა. მსოფლიოში ღარიბი მოსახლეობის თითქმის 75 პროცენტი ზარალდება უშუალოდ მიწის დეგრადაციით. ცხოველთა ცნობილი 8 300 ჯიშიდან 8 პროცენტი არის სრულად გადაშენებული და 22 პროცენტს

გადაშენების საფრთხე ემუქრებათ. გაეროს გაანგარიშებით, მდგრადი ტყის მართვა გლობალური მასშტაბით დაჯდება 70-160 მილიარდი აშშ დოლარი წელიწადში. ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კონვენციის შეფასებით, საჭიროა 50- 440 მილიარდი აშშ დოლარი წელიწადში ამ საუკუნის შუა პერიოდამდე, რათა შეჩერდეს ბიომრავალფეროვნების დაკარგვის რისკები.

საქართველოში ტყეს საქართველოს ტერიტორიის დაახლოებით 40 % უკავია, საერთო ჯამში 2 822 500 ჰა. აქედან დაახლოებით 100 000 ჰა (3,5 %) მდგრადად იმართება. საქართველოსათვის მისადაგებელი ინდიკატორია 2030 წლისათვის ტყეების დაახლოებით 60%-ის მდგრადი მართვის უზრუნველყოფა. 2030 წლისათვის ტყეების დაახლოებით 34 000 ჰა აღდგება და ხელახლა გატყიანდება. 2003-2015 წლების მონაკვეთში დაახლოებით 690.4 ჰა აღდგა სახელმწიფო ფონდის ფარგლებში. 2013 წლის შეფასების თანახმად, 34 000 ჰა საჭიროებს განახლება-აღდგენას.⁵ საქართველოში ტყეების მდგრადი მართვის უზრუნველყოფისა და ხელშეწყობის მიზნით 2013 წელს მიღებული იქნა ტყეების ეროვნული კონცეფცია, ასევე ტყეების სექტორის რეფორმის სტრატეგია. ტყეების მდგრადი განვითარების რეალიზების მიზნით მიმდინარეობს კონკრეტული სამოქმედო გეგმის შედგენა 2021 წლამდე.